

Згідно зі статтею 11 Конституції України держава сприяє розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України. Відповідно до статті 53 Конституції України громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

З метою створення належних умов для захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини, забезпечення рівних можливостей для її участі у соціально-економічному та культурному житті держави Указом Президента України від 08 квітня 2013 року № 201/2013 схвалено «Стратегію захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року» (надалі – Стратегія).

Правовою основою для розроблення і реалізації цієї Стратегії є Конституція України, Цивільний кодекс України, Сімейний кодекс України, Кодекс законів про працю України, Закони України “Про національні меншини в Україні”, “Про вибори народних депутатів України”, “Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”, “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”, “Про засади державної мовної політики”, “Про громадські об’єднання”, “Про освіту”, “Про культуру”, “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, “Про кінематографію”, “Про свободу совісті та релігійні організації”, а також Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція про дискримінацію в галузі праці і занять, Конвенція про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейська соціальна хартія (переглянута), Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин, Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Конвенція про права дитини.

Реалізація Стратегії здійснюється з урахуванням таких принципів:

пріоритетність прав і свобод людини;

забезпечення прав національних меншин з урахуванням того, що політичні, громадянські, економічні, соціальні та культурні права є універсальними, неподільними, взаємозалежними та взаємопов’язаними;

рівність громадян перед законом;

додержання вимог законодавства у сфері міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин;

недискримінація та толерантність;

взаємодія органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з громадськими об’єднаннями ромів під час вирішення питань, що стосуються інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини;

дотримання зобов'язань за міжнародними договорами України у сфері захисту прав людини та національних меншин.

Основними завданнями з реалізації Стратегії є:

1) щодо правового захисту ромів:

залучення в установленому порядку представників громадських об'єднань ромів до участі у вирішенні питань суспільного життя, зокрема до розроблення та обговорення відповідних проектів актів і рішень, що впливають на становище ромської національної меншини;

- підвищення рівня правової обізнаності ромів;
- здійснення заходів щодо запобігання дискримінації ромів;
- сприяння в отриманні ромами, які на законних підставах перебувають на території України, документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство, свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану;
- розвиток співробітництва з міжнародними організаціями з питань захисту ромів;
- сприяння формуванню у суспільстві толерантного ставлення до ромів;

2) щодо соціального захисту і зайнятості ромів:

- реалізація соціальної політики, спрямованої на забезпечення соціального захисту ромів, у тому числі сімей з дітьми, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, пенсіонерів і одиноких непрацездатних та бездомних осіб, а також сприяння ромам у пошуку роботи;

- проведення серед ромів системної інформаційно-просвітницької роботи із запобігання насильству та жорсткому поводженню в сім'ї, недопущення використання найгірших форм дитячої праці;

- здійснення заходів щодо унеможливлення проявів дискримінації під час працевлаштування ромів;

- залучення ромів до суспільно-корисної праці;

- забезпечення взаємодії працівників соціальної сфери та сфери зайнятості із громадськими об'єднаннями ромів;

3) щодо підвищення освітнього рівня ромів:

- проведення громадськими об'єднаннями, педагогічними колективами навчальних закладів, посадовими особами місцевих органів виконавчої влади роз'яснювальної роботи серед ромів щодо важливості отримання дітьми дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти;

- забезпечення взаємодії педагогічних колективів навчальних закладів та громадських об'єднань ромів;

- здійснення заходів щодо зменшення кількості ромів, які не завершують навчання у загальноосвітніх навчальних закладах;

- проведення профорієнтаційної роботи із стимулювання ромів до отримання професійно-технічної та вищої освіти;

4) щодо охорони здоров'я ромів:

- поширення серед ромів інформації про систему охорони здоров'я та порядок звернення до закладів охорони здоров'я;

- забезпечення інформування працівників закладів охорони здоров'я про традиції, культуру, житлово-побутові умови та звичаї ромів для врахування такої інформації при наданні ромам медичної допомоги;

- приділення особливої уваги стану здоров'я ромських дітей;

- проведення роботи із пропагування серед ромів здорового способу життя та поліпшення стану їх здоров'я;

5) щодо поліпшення житлово-побутових умов ромів:

- здійснення заходів стосовно вдосконалення соціальної інфраструктури в місцях проживання ромів;

- сприяння ромам у вирішенні відповідно до законодавства питань щодо забезпечення житлом, участі у програмах пільгового кредитування придбання та будівництва житла;

6) щодо задоволення культурних та інформаційних потреб ромів:

- сприяння збереженню та розвитку культури і мистецтв ромів;

- сприяння поширенню інформації про життя та культурну самобутність ромів у засобах масової інформації.

Роми в Україні мають ті ж проблеми, що і представники цієї національної меншини в інших державах Європи, зокрема: низький освітній рівень, високий рівень безробіття, незадовільний стан здоров'я, відсутність документів, низький рівень житлово-побутових умов, наявність фактів упередженого ставлення до ромів.

Так, відповідно до статті 3 Закону України «Про національні меншини в Україні» від 25 червня 1992 року № 2494-ХІІ (надалі – Закон № 2494 -ХІІ) до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою.

Відповідно до статті 6 Закону № 2494 -ХІІ – держава гарантує всім національним меншинам права на національно-культурну автономію: користування і навчання рідною мовою чи вивчення рідної мови в державних навчальних закладах або через національні культурні товариства, розвиток національних культурних традицій, використання національної символіки, відзначення національних свят, сповідування своєї релігії, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації, створення національних культурних і навчальних закладів та будь-яку іншу діяльність, що не

суперечить чинному законодавству. Пам'ятки історії і культури національних меншин на території України охороняються законом.

Окрім гарантій національних меншин Закон № 2494 –XII визначає право національних меншин:

- обиратися або призначатися на рівних засадах на будь-які посади до органів законодавчої, виконавчої, судової влади, місцевого самоврядування, в армії, на підприємствах, в установах і організаціях;
- на збереження життєвого середовища у місцях їх історичного й сучасного розселення;
- вільно обирати та відновлювати національність;
- на національні прізвище, ім'я та по батькові;
- у встановленому порядку відновлювати свої національні прізвище, ім'я та по батькові;
- записувати в паспорті лише ім'я та прізвище, а у свідоцтві про народження – ім'я батька і матері, в національній традиції яких немає звичаю зафіксувати “по батькові”;
- вільні у виборі обсягу і форм здійснення прав, що надаються їм чинним законодавством, і реалізують їх особисто, а також через відповідні державні органи та створювані громадські об'єднання;
- у встановленому в Україні порядку вільно встановлювати і підтримувати зв'язки з особами своєї національності та їх громадськими об'єднаннями за межами України, одержувати від них допомогу для задоволення мовних, культурних, духовних потреб, брати участь у діяльності міжнародних неурядових організацій.

Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав і свобод громадян за національною ознакою забороняється й карається законом.

Також розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 року № 701-р затверджено План заходів щодо реалізації Стратегії захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини на період до 2020 року.

Метою Стратегії є визначення засад захисту та інтеграції в українське суспільство ромської національної меншини шляхом забезпечення рівних прав і можливостей для її участі в соціально-економічному та культурному житті держави, а також активізації співпраці з громадськими об'єднаннями ромів.

Реалізація Стратегії дасть змогу окрім вирішення соціально-побутових проблем ромів та забезпечення інтеграції ромів в українське суспільство, забезпечення збереження та розвитку культурної самобутності ромів, виконати рекомендації щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України.